

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1004 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	10
Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oirnazarov	12
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System Zufarova Nozima Gulamiddinovna	18
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	26
Yashil budjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	32
Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	37
Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	41
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	46
Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	50
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	57
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	65
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari Shamsiyev Nodir Muratovich	69
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	74
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	78
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	82
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	86
O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	91
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	96
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirxaxodjayev Alisher Botirovich	100
Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	105
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	110
Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	115
Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	121
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	125
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махаммадиновна	131

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	137
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	143
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	150
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	156
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	161
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	169
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	172
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	177
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	181
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	186
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	190
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	195
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	199
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	205
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	209
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	215
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	223
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	228
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini	
aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi)	236
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	242
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	247
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	252
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	258
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini	
joriy etish orqali budjet-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish	262
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	268
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	276
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	279
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	283
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	286
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	290
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	295
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashirishda tahlil qilish.....	299
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	304
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	308
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	312
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	316
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation.....	321
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	327
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalariida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	331
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлйўловчи”	334
Н. Э. Кахарова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	339
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	344
Musyeva Shoirazimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	350
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	355
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati	359
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	364
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygu Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	371
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	375
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	380
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	383
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	388
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	396
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	399
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funktsiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	402
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari	411
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida)	415
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	422
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	428
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	434
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	439
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане	445
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	450
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari.....	455
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	462
Oilokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	465
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	471
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	475
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	482
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	489
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi	494
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integratsiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	501
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	505
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari	512
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	519
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	524
Sultanov Baxram Begdullayevich	
Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	528
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	

Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	536
Mirzayeva Muhlis Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	541
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	545
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	550
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	557
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	562
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	566
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	572
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	579
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	582
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	586
Kucharov Abrorjon Sobirjonovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	593
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control	599
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsdov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari	604
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки	608
Жураев Ислон Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba	614
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	621
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari	625
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	629
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati	636
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari	642
Kamilov Abror Anvarovich	
O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish	647
Dodiyev Fozil O'tkurovich	
O'zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari	653
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari	658
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish	663
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich	
Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta institutlarining tutgan o'rni	673
K. A. Sharipov, D. Jo'rayev	
Tadbirkorlik nazariyasining evolyutsion talqini	678
Aripov Oybek Abdullayevich	
Enhance Export Potential of Private Entrepreneurship and Small Venture	683
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Mintaqa barqaror rivojlanishini cheklovchi ekologik omillar tahlili	690
Adilova Marg'uba Tursunaliyevna	

Improving the Efficiency of Industrial Enterprise Activities in the Age of Digital Technologies	698
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
A study of green marketing practices in the retail industry – Advantages and disadvantages.....	705
Davronova Zilola Gulomovna	
Tijorat banklarining korporativ xizmatlarini transformatsiyalash jarayonini rivojlantirish.....	709
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Davlat moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari.....	715
Maxmudov Azamat Normuradovich	
Xorijiy banklarning moliya injiniringi mahsulotlari va rivojlanish istiqbollari	721
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekistonda turizm xizmatlari imkoniyatlari: muammo va yechimlar	727
Fayziyev Oybek Raximovich, Xalikov Saydilla Abdraxmanovich	
Sanoat klasterlarini shakllanishining simulyatsiya modelini yaratish	734
Xakimov Ziyodulla Axmadovich, Axmedova Rayxona Jasurbek qizi	
Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlari	741
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotda zamonaviy texnika va texnologiyalarning xususiyatlari.....	747
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsuloti joriy hisobini tashkil etish bo'yicha xorijiy tajribalar	752
Yusupova Mahfuza Baxtiyor qizi	
Mulkchilikning iqtisodiyotdagi ahamiyatini qiyosiy tahlil qilish (O'zbekiston va Shvetsiya misolida)	757
Odil Norboyev	
Ipoteka krediti riskining ayrim nazariy jihatlarini.....	761
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
Xalqaro turizm bozorining rivojlanish tendensiyalari va unda O'zbekistonning ishtiroki.....	764
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, Bobobekova Nargiza Baxtiyorovna	
Tijorat banklari fond bozoridagi aksiyalar narxini o'zgarishini ebo moduli orqali aniqlashning ekonometrik tahlili.....	769
Yuldoshova Manzura Ollashkurovna	
Organizational mechanism of sustainable development of the tourism industry, role and application of technologies.....	780
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich	
Banklarda risklarni diversifikatsiyalashning mohiyati va ahamiyati	787
Baxriddinov Sharofiddin	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida daromad va xarajatlarning o'zaro mutanosibligi.....	793
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri: tahlil va istiqbollar.....	799
Raxmanov Bekzod Ibragimovich	
Инновационный и развивающий менеджмент в сфере услуг	803
Ахтамова Моҳигул Эркиновна	
Ishsizlarni kasb-hunarga o'qitish asosida raqobatbardoshligini oshirish	807
Bakiyeva Iroda Akbarovna	
Dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan grek yong'og'ini iste'molchilarga yetkazib berish yo'llari	811
Inobatov Abror Boshlarovich	
Комплаенс и риск менеджмент в международных гуманитарных организациях	817
Мухамеджанов Баходир Кахрамонович	
Ipakchilik korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	822
Aliyeva Nodiraxon Abdumalikovna	
Soliqlarning yig'iluvchanligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	826
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich	
Soliq islohotlari: u qanday bo'lishi kerak?	831
Hotamov Alisher Farxodovich	
Анализ операционных процессов экспорто-ориентированных хлопково-текстильных кластеров.....	837
Джурабаев Отабек Джурабаевич	
Ish bilan bandlikni sifat xususiyatlari asosida baholashga zarurat: ilmiy-nazariy yondashuvlar	842
Qurbonov Samandar Pulatovich	
Technology of Formation of Profession-Oriented Communication Competences in Training of Future Specialists in Higher Education Institutions.....	848
Rajapov Sulaymon	
Improving The Methodology of Developing Professional and Communicative Skills in Future Economists (In the Case of Teaching English).....	852
Samandarova Nargiza	
Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanish muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillar.....	860
Sobirxonov Akbarxon Aziz-o'g'li	

Oziq-ovqat sanoati korxonalarida investitsion salohiyatni shakllantirishning mazmuni va ahamiyati	865
Xamrayev Nodirbek Ravshanovich	
O'zbekistonning moliyaviy siyosati: tarkibiy tuzilishi va tahlili	872
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Institutsional islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida lizing investitsiyalarini rivojlantirishning nazariy-uslubiy jihatlarini	879
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Hududlar rivojlanishini ta'minlashda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati.....	885
Salomat Norova	
Yo'lovchi tashish xizmatlari sohasida korxona faoliyatini strategik rejalashtirishga ta'sir etuvchi omillari tahlili.....	889
Abarov Mashxurbek Ismonaliyevich, Pulatova Gulchexra Erkinovna	
Andarrayting xizmatining AQSh sug'urta bozorida tutgan o'rni	895
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzishda aktivlarni qadsizlanishga tekshirish.....	900
Tojiyev Behzod Bekmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish – muhim yo'nalish.....	904
Dushaboyev Mirjalol	
Recreational potential of Uzbekistan and prospects for the development of wellness tourism in the country.....	912
Amonboyev M., Shaymanova Nigora Yusupovna	
Yashil marketing: tushunchasi, mohiyati, kelib chiqishi, muammolari va istiqbollari	916
G'anieva Madina Bunyodali qizi, Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	923
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Lizing munosabatlarini rivojlantirishda raqamli marketing strategiyalari.....	928
Yusupova Feruza Yo'ldosheva	
Analysis of the Transformation and Development Trends of the Higher Education System in Uzbekistan.....	934
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	940
Oybek Elmuratov	
Sifatli ta'lim uchinchi renessansning poydevori sifatida: xorijiy tajriba va tavsiyalar	943
Zafar Jumayev Ikromiddinovich	
Совершенствование методологии “зеленого” учёта в финансовом менеджменте устойчивого развития компаний энергетической отрасли в Узбекистане.....	947
Глазова Марина Викторовна	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funktsiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	954
Berkinov B. B.	
O'rta ta'lim tizimida “o'qituvchi imiji”ni rivojlanish genезisi.....	962
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	966
Акбарова Лайло Упашевна	
Mintaqaning investitsion jozibadorligini oshirish maqsadida innovatsion marketing texnologiyalaridan foydalanish.....	971
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
Inson resurslarini rivojlantirishda xorijiy kompaniyalarning tajribasini o'rganish metodologiyasi.....	978
Narzullayeva Gulchexra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Tadbirkorlik muhiti tahlili va uni davlat tomonidan tartibga solish shart-sharoitlari	981
S. T. Toshaliyeva, A. M. Abduraxmonov	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini	986
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
Innovatsion texnologiyalarda umumishlab chiqarish xarajatlarini strategik boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari	990
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Suv resurslaridan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish-davr talabi	995
Ibroyim Maxkamov	
Tadbirkorlik subyektlari yer-suv resurslaridan foydalanishining hududiy xususiyatlari.....	999
Xamidjon Muxamadovich Shaxobov	

SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNI JORIY QILISH-DAVR TALABI

Ibroyim Maxkamov

Iqtisod fanlari nomzodi,

Namangan muhandislik-texnologiya instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda yer va suv resurslaridan samarali va maqsadli foydalanishni yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Yer va suv resurslaridan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning zaruriyati, ahamiyati va xususiyatlari, mazkur sohada respublikamizdagi mavjud muammolar va ularni yechish imkoniyatlarini o'rganib chiqilgan, tadqiq etilgan. Ishlab chiqarish bilan ilm-fan bilan uzviy bog'liqlikni ta'minlash orqali yer va suv resurslaridan samarali oqilona foydalanishni takomillashtirishga oid muallifning ilmiy fikrlari jamlangan.

Kalit so'zlar: yer va suv resurslari, suv resurslaridan samarali foydalanish, sug'oriladigan yerlarning suv ta'minoti, zamonaviy suvni tejovchi texnologiyalar, tomchilatib, yomg'irlatib sug'orish.

Abstract: This article discusses the directions of effective and purposeful use of land and water resources in our country. The necessity, importance and features of the use of modern technologies in the use of land and water resources, the problems existing in the republic in this area and the possibilities of their solution are studied and investigated. The author's scientific views on improving the effective rational use of land and water resources by ensuring the continuity of production with science are summarized.

Key words: land and water resources, efficient use of water resources, water supply of irrigated lands, modern water-saving technologies, drip and rain irrigation.

Аннотация: В данной статье рассматриваются направления эффективного и целенаправленного использования земельных и водных ресурсов в нашей стране. Изучены, исследованы необходимость, значение и особенности применения современных технологий в использовании земельных и водных ресурсов, существующие в республике проблемы в данной сфере и возможности их решения. Обобщены научные взгляды автора на совершенствование эффективного рационального использования земельных и водных ресурсов путем обеспечения преемственности производства с наукой.

Ключевые слова: земельные и водные ресурсы, эффективное использование водных ресурсов, водоснабжение орошаемых земель, современные водосберегающие технологии, капельное, дождевое орошение.

KIRISH

Dunyoda ro'y berayotgan iqlim o'zgarishlari va tez-tez takrorlanayotgan qurg'oqchilik tufayli yuzaga kelayotgan suv resurslarining taqchilligi tobora sezilib bormoqda. Nufuzli xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlariga ko'ra, dunyodagi 2,3 milliard kishini suv bilan ta'minlash dolzarb muammo bo'lib turibdi. Shuningdek, 1 milliard aholi toza ichimlik suviga ehtiyoj sezayotgan bo'lsa, 400 million odam esa suvsizlikdan azob chekmoqda. Mazkur global muammo O'zbekistonni ham chetlab o'tayotgani yo'q. Yetakchi mutaxassislarining fikriga ko'ra yaqin yillarda mamlakatimizda suvga bo'lgan talab sezilarli darajada ortib suv tanqisligi bo'yicha xavfli hududlar tarkibiga kirish ehtimoli bor.

Bunga sabab keyingi yillar davomida ushbu sohada to'laqonli bozor munosabatlariga asoslangan islohotlarning amalga oshirilmaganligi, ya'ni ushbu soha davlat tomonidan eng ko'p tartibga solinadigan soha bo'lganligi, davlat buyurtmasi, yerdan foydalanishga bo'lgan huquqlarning cheklanganligi va himoyalanganligi kabi muammolar ushbu tarmoqdagi samaradorlik, unumdorlik ko'rsatkichlarining pasayishiga sabab bo'ldi.

Ma'lumki, Respublikamizda dehqonchilik faoliyati sug'orishga asoslangan bo'lganligi uchun suv ham yer ham eng zarur vosita hisoblanadi. Qishloq xo'jaligidan olinayotgan mahsulotlar, jumladan, paxta, sholi, sabzavot, makkajo'xori, bug'doy, arpa, yem-xashaklarning ko'pchilik qismi sug'oriladigan yerda yetishtiriladi va yetishtiriladigan yalpi mahsulotlarning 95 foizga yaqini sug'oriladigan yerdan olinadi. Mamlakatimizda ham yer

va suv resurslariga oid imkoniyatlar cheklanganligi tufayli mavjud resurslardan samarali foydalanish maqsadida sug'orish tizimiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish eng dolzarb masalalardan biriga aylanmoqda.

Suvdan qanchalik oqilona va samarali foydalanilsa, ishlab chiqariladigan mahsulotlar hajmi shuncha ko'payadi hamda yuzaga keladigan iqtisodiy-ekologik muammolarning oldini olishga erishiladi ^[1].

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish va uni ko'paytirish ekin maydonlarini kengaytirish hisobiga emas, balki jahonning ilg'or tajribalari, zamonaviy va intensiv agrotexnologiyalaridan samarali foydalanish, istiqbolli navlar yaratilib amaliyotga joriy etilayotganligidadir. Chunki aholini o'sib borishi, yangi sanoat korxonalarini qurilishi, xizmat ko'rsatish muassasalarini barpo etish yer va suv resurslaridan samarali foydalanishni taqozo etmoqda. Qishloq xo'jaligini modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash bo'yicha amalga oshirilayotgan dasturiy chora-tadbirlar doirasida yuz berayotgan tarkibiy o'zgarishlar tufayli meva-sabzavot, bog'dorchilik, uzumchilik va chorvachilik kabi tarmoqlar tobora rivojlanib bormoqda. 2023-yilda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi 2022-yil bilan solishtirilganda 4,1 % ga oshgan. Mamlakatimizda ilk bor 8 million 200 ming tonna g'alla, 3 million 800 ming tonna paxta, 15 million tonnadan ortiq sabzavot va poliz, 5 million tonna meva va uzum, 4 million tonna kartoshka, 2,6 tonna pilla yetishtirildi¹.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Suv resurslaridan samarali va oqilona foydalanishning iqtisodiy jihatlari bir qator xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, D.T.Zuzik, K.G.Gofman, Kerri Tyorner, Duglas Shoular tomonidan tadqiq etilgan².

Suv resurslaridan maqsadli foydalanish masalalari mamlakatimiz iqtisodchi olimlari S.Ch.Djalolov, Q.A.Choriyev, O'P.Umurzakov, S.R.Umarov, A.S.Sultonov, Z.Ya.Xudoyberganov, B.U.Xasanov, U.Sangirova, F. Kadirxodjayeva, A.A.Abdug'aniyev, S.A.Avezbayev, Z.A.Artukmetov, O'P.Umurzoqov, Z.S.Shoxo'jayeva va S.Yo.Ismailov³larning ilmiy-tadqiqotlarida atroflicha ko'rib chiqilgan.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, mamlakatimizda bog'dorchilikni, sabzavotchilikni, polizchilik hamda uzumchilik tarmoqlari ravnaqiga jiddiy e'tibor qaratilyapti. Shu maqsadda yangi intensiv bog'-rog'lar barpo etilib, qishloq xo'jaligi ekinlari maydonlari tobora kengaytirilib borilmoqda. Shu bilan birga qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishida hal etishi lozim bo'lgan bir qator muammolar ham bor. Eng asosiy muammolardan biri suv ta'minotidir.

Mamlakatimizning salmoqli qismi qir va adirliklardan, tog' oldi maydonlaridan iborat bo'lib, bu hududlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish qiyin masalalardan biri bo'lib hisoblanadi.

Mamlakatimizdagi suv taqchilligi sharoitida sug'orishning zamonaviy usullarini qo'llash orqaligina qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini barqaror oshirib borish, iste'molchi va qayta ishlab chiqaruvchi korxonalarni mahsulot va xom-ashyoga bo'lgan ehtiyojlarini talab darajasida qondirishga erishiladi. Shu bilan birga mahsulot turlarini eksport qilish imkoniyatlarini beradi. Bu o'z navbatida fermer va dehqon xo'jaliklari iqtisodiy salohiyatini oshiradi. Bularning barchasi qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarni suv resurslari bilan ta'minlashga va undan samarali foydalanishga bog'liq. Respublikamizning bir qator hududlarida ekinlarni sug'orishning yangi texnologiyalari sinovdan o'tmoqda va qo'llashga tavsiya etib kelinmoqda.

Mahsulot yetishtirishda mazkur hududlarda yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish hamda suvni tejash texnologiyalarini joriy etish katta ahamiyatga egadir. Chunki, mutaxassislarining fikricha tomchilatib sug'orishni bog' va tokzorlarda qo'llash orqali suv sarfini 35-40 foizga, mehnat sarfini kamaytirishga erishiladi, hosildorlikni 1,5-2 barobarga oshiradi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. https://t.me/statistika_rasmiy/4308.

2 Зюзик Д.Т. Экономика водного хозяйства. – М., 1982. – С. 398; Kerry Turner, Economic valuation of water resources in agriculture. FAO. UNDP. ROME, 2004; Douglas Shaw, Water Resource Economics and Policy. www.e-elgar.com.

3 Джалалов С.Ч. Орошаемое земледелие в условиях дефицита водных ресурсов. – Т.: 2000. – с. 235; Чариев К.А. Проблемы аграрного ресурсного потенциала в условиях к рынку. – Т.: Фан, 1992; Умурзаков У.П. Повышения эффективности использования ресурсного потенциала аграрного сектора экономики Узбекистана. – Т.: Фан. – 2005. – 212 с.; Umarov S.R. Suv xo'jaligi tizimida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-amaliy asoslarini takomillashtirish: avt. i.f.d. – T.: 2017; Sultanov A.S. va boshq. Suv xo'jaligi iqtisodi. Darslik. – T.: 2007; Xudayberganov Z.Ya. Suv resurslaridan samarali foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari. – T.: IQTISOD-MOLIYA, 2009; Hasanov B.U. O'zbekiston suv xo'jaligi tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi: avt.i.f.n. – T.: 2003. – 30 b.; Sangirova U.R. Suv iste'molchilari uyushmalari va fermer xo'jaliklari o'rnatidagi iqtisodiy munosabatlarni takomillashtirish. T.: TIQXMMI, 2018. – 143 b., Kadirxodjayeva.F.B Qishloq xo'jaligida oqova suvlardan foydalanishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari. avt. i.f.n. – T.: 2023. – 53 b.; Abdug'aniyev A., Abdug'aniyev A.A. Qishloq xo'jalik iqtisodiyoti. Darslik. –T.: TDIU, 2010. –83 b., Avezbayev S., Yer tuzish iqtisodi. Darslik. –T.: Yangi asr avlodi, 2002. –249 b., Artukmetov Z.A. Suv resurslari va suvdan foydalanish – T.: TDAU, 2007. –3 b., Umurzaqov O'P., Rizayev T. Suv iste'molchilari uyushmalarini barqaror rivojlantirish imkoniyatlari // O'zbekiston qishloq xo'jaligi. 2011. –№11. –25., Shoxo'jayeva Z.S. Qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini oshirish / Iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya. –Qarshi, 2010. –25,131 b.,Исмаилов С.Ё. Автоматизация системы капельного орошения садов и виноградников на склоновых и богарных землях Узбекистана, диссертация. – Ташкент. 2020: - 100 ст.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mamlakatimizda suv resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash, qishloq xo'jaligi ekinlarini yetishtirishda suvni tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish hamda ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, shuningdek, sug'oriladigan yerlarning meliorativ holatini yaxshilash bo'yicha tizimli chora-tadbirlar belgilanmoqda va bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda, bularning barchasi suv resurslaridan foydalanish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarni hal etishga qaratilganligi bilan xarakterlidir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kelgusi yillarda mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish yo'nalishlarini belgilab beruvchi muhim dasturilamal hujjat bo'lgan "O'zbekiston-2030" strategiyasi yuqoridagi fikrimizning dalilidir. Strategiyaning 3-yo'nalishi suv resurslarini tejash va atrof muhitni muhofaza qilishga qaratilgan. Unda 2030-yilga qadar mamlakatimizdagi ekin maydonlarini to'liq suv tejaydigan texnologiyalarga o'tkazish, bu borada klaster, fermer va dehqon xo'jaliklariga imtiyozlar berish belgilangan. Shu maqsadda suv xo'jaligi sohasini kompleks rivojlantirish, raqamli va suv tejovchi sug'orish texnologiyalarini amaliyotga joriy etish, aholini toza ichimlik suvi bilan ta'minlash bo'yicha yangi istiqbolli loyihalarni amalga oshirishni nazarda tutilgan. Shuningdek, suv tejovchi texnologiyalarni joriy qilishni rag'batlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar ham belgilab berilgan [2].

Ma'lumki, bugungi kunda suv tejovchi tizim joriy qilingan har bir gektar uchun 8 million so'm miqdorida sub-sidiya beriladi. Shu kungacha bu mablag'ning 50 foizi texnologiya o'rnatilgan yilda, qolgan qismi esa kelgusi yili uni ishlatilishiga qarab to'lanar edi. Endilikda bu borada ham qulaylik yaratilib, barcha subsidiya mablag'larini o'sha yilning o'zida to'lab berish choralari ko'rilmogda. Shuningdek, imtiyozli kredit liniyasi tashkil qilinmoqda. Beriladigan kreditlar 2 yillik imtiyozli davr bilan 5 yil muddatga 14 foizlik stavkada ajratiladi. Kreditni olishda fermerlardan mol-mulk garovi talab qilinmaydi.

Qishloq xo'jaligiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish asosida resurslarni tejash orqali mahsulot tan-narxini 30-35 foizga kamaytirish, suvni tejaydigan texnologiya joriy qilingan maydonlarni 1 million 500 ming gektarga yetkazish, sifatli va serhosil navlarni ko'paytirish, ekologik toza mahsulotlar yetishtirishga ustivor vazifa sifatida e'tirof etilgan.

Keyingi yillarda 472 ming gektar yer tomchilatib va 48 ming gektari yomg'irlatib sug'orishga o'tkazildi. 97 ming gektarda boshqa suv tejovchi texnologiyalar joriy qilindi, 649 ming gektar yer lazerli tekislandi. Amalga oshirilgan ishlar natijasida birgina 2023-yilda 2 milliard kub metr suv tejalgan, bu Buxoro viloyatining bir yillik suv sarfiga tengdir. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, davlatimiz tomonidan suvni tejovchi texnologiyalarni joriy qilishni rag'batlantirish choralari ham ko'rilmogda. Jumladan, 2025-yildan boshlab dalada suv hisoblagich o'rnatgan va tejamkor texnologiyalardan foydalanadigan fermerlar uchun soliq koeffitsiyenti kamaytiriladi. Aksincha holat-larda esa oshiriladi. Shu bilan birga suv yetkazib berish uchun to'lovlar bekor qilinadi.

2023-yilning 29-noyabr kuni Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan qishloq xo'jaligida suv resurslaridan oqilona foydalanish va yo'qotishlarni kamaytirish chora-tadbirlari to'g'risida o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida suvdan tejamkorlik bilan foydalanish bo'yicha barcha mas'ullarga zarur topshiriq va vazifalar belgilab berildi. Shuningdek, "suv tuganmas emas" degan g'oyani aholi ongiga chuqur singdirish, kelgusida suv taqchilligi bilan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni va uning salbiy oqibatlarini hal etish bo'yicha bugundanoq yechim izlash lozimligi ta'kidlab o'tildi. Suv yo'qotishlarini kamaytirish uchun 75 ta yirik kanallarni betonlashga bud-jetdan 680 milliard so'm mablag' ajratilgan. Bundan ko'zlangan maqsad eng ko'p suv yo'qotiladigan kanallarni vegetatsiya davri boshlangunga qadar betonlash ishlarini yakunlash, kanallar atrofida daraxtlar ekish ishlari amalga oshiriladi.

Jahon mamlakatlari tajribasiga ko'ra xususan, Isroil va Ispaniyada bir gektar maydonda paxta yetishtirish uchun 4-5 ming metr kub(m³) suv sarflansa, mamlakatimizda bu ko'rsatkich 11-12 ming metr kubni tashkil etadi. Bunda suvni to'g'on, sug'orish tizimi va tarmoqlari orqali dalaga yetib kelguncha bug'lanishini ham qo'shib hisoblangan. Bug'lanishni kamaytirish uchun Ispaniyada suv dalaga maxsus quvurlarda olib kelinsa, Isroilda rezervuarlardan shlanglar orqali tomchilatib sug'orish uchun limit asosida yetkaziladi. Limit bo'yicha bir gektar g'o'zani sug'orish uchun 4-5 ming m³ suv ajratiladi. Fermer bu me'yordan ortiq suv sarflasa haqini o'z hiso-bidan to'laydi.

Jahon amaliyoti tajribalari ko'rsatishicha, suv xo'jaligi o'ta murakkab tizim hisoblanib, undan foydalanish samaradorligini belgilovchi omillarni shartli ravishda ikkita-texnik-tashkiliy va iqtisodiy-huquqiy guruhlar-ga ajratish mumkin. Daryo, kanal va boshqa manbaalardan olingan suv ekinzorlarga borguncha tuproqqa shimi-lib, havoga bug'lanib, miqdorini kamayishi tabiiy hol. Bundan tashqari suv isrofgarchiligini keltirib chiqaradigan turli boshqa sabablar ham bor. Bular tashkiliy isrofgarchilik deb ham ataladi. Sug'orish tizimlaridagi ekspluatatsiya ishlari qanchalik nochor ahvolda bo'lsa, isrofgarchilik shunchalik ko'p bo'ladi. O'z navbatida aytish lozimki, so'nggi yillarda tobora kuchayib borayotgan iqlim o'zgarishi, suv resurslarining tanqisligi, yerlarning melorativ

holati buzilishi kabi muammolar sabab, O'zbekistonda ushbu soha bir qator muammo va tahdidlar iskanjasida qoldi. Belgilangan vazifalarni bajarilishi uchun suv resurslaridan foydalanuvchilar amaldagi qonunchilikka rioya etishlari zarur. Shuningdek, suvning magistral kanallardan tortib to dalaga borgunga qadar qat'iy hisobini yuritishni, belgilangan me'yordan ortiq suv olmaslik, suvning behuda sarfini oldini olish uchun kanal va kollektor-zovur o'zanlarini muntazam tozalab turish kabi oddiy bo'lib ko'ringan tadbirlarni amalga oshirilishi nafaqat ekologik xavfsizlikni ta'minlash balki, ertangi kunimiz istiqboli va farovonligini ta'minlashga zamin bo'lib xizmat qiladi ^[3].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kelgusida suv resurslaridan oqilona foydalanish uchun quyidagilarga e'tibor berish maqsadga muvofiq deb o'ylaymiz:

- Davlat tomonidan qabul qilingan "O'zbekiston-2030" strategiyasida suv resurslaridan foydalanish bo'yicha belgilangan vazifalarni bosqichma-bosqich bajarilishini ta'minlash;
- Suv resurslaridan tejab-tergab foydalanishni qat'iy nazoratga olish va ulardan xo'jasizlarcha foydalanigan shaxslarga tegishli choralar ko'rish;
- Sug'oriladigan yerlarda suv xo'jaligi infratuzilmasini rivojlantirish;
- Suv resurslaridan foydalanishni boshqarish bo'yicha yangi bozor iqtisodiyotiga xos institutsional shakllarni joriy qilish;
- Barcha sug'orish tarmoqlarini xatlovdan o'tkazish, egalari bo'yicha biriktirish hamda har birining yagona identifikatsion raqamini ishlab chiqish;
- Aholi o'rtasida suvdan oqilona foydalanish madaniyati shakllantirish. Ommaviy axborot vositalari orqali "Suvni isrof qilma", "Suv keldi, nur keldi", "Suv hayot manbaii", "Oldindan oqqan suvning qadriga yet", "Suvning uvoli yomon", "Suv keltirgan elda aziz" degan g'oyalarni yoritib borish.

Yuqoridagi taklif etilgan fikrlarni inobatga olish va amalga oshirish mamlakatimizda eng noyob yer-suv resurslaridan oqilona va tejamkorlik bilan foydalanishga xizmat qiladi. Shuningdek, yer-suv resurslaridan foydalanish jarayonida kelib chiqishi mumkin bo'lgan iqtisodiy-ekologik muammolarning oldini olish ta'minlanadi hamda ko'plab miqdorda sifatli qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarilib, oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talab-ehtiyojlarni to'laroq qondirish imkoniyatiga erishiladi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, bugungi kunda ko'pchilik kishilarning ongida o'rnashib qolgan "Suv-tekni" degan tushunchani o'zgartirish vaqti keldi. Yangi O'zbekistonni barpo etishda aholini barcha qatlamlari tashabbus ko'rsatishlari lozim. Zero, mamlakatimizni rivojlanishini va aholining farovonligi o'sishi ko'p jihatidan suv resurslaridan oqilona foydalanishimizga bog'liq. Buning uchun suvni tejash va isrof qilmaslik tamoyilini kundalik vazifamizga aylanmog'i lozim.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston-2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risi"dagi Farmoni. 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-son. <https://lex.uz/docs/6811936#6812119>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Suvni tejash bo'yicha favqulodda ish tizimiga o'tiladi" videoselektor shaklida o'tkazilgan yig'ilishdagi nutqi. rasmiy veb sayti. www.president.uz. 29.11.2023-yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha kechiktirib bo'lmaydigan chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. 2023-yil 1-aprel, PQ-107. <https://lex.uz/docs/6420836>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.